

15. Blagdan Sjenica: Isus–*svjetlo svijeta*, oprašta grijehe preljubnici (8,1-59)

8,1-11: *relicti sunt duo – misera et misericordia!*

Iako je odlomak 8,1-11 agrafon (Isusova izreka koja izvorno nije bila u kanonskim evanđeljima) jer je u rukopise Četvrtog evanđelja ušao tek u 3. st. te istraživači smatraju da nema vlastitih crta ivanovskog stila i teologije nego da ju je prepisivač ovdje umetnuo smatrajući da ona osvjetljuje izreku iz 8,15 *Ja ne sudim nikoga* – a neki novozavjetni rukopisi donose ovu zgodu nakon Lk 21,38 – ova biografska apoftegma u kojoj protivnici stavljaju Isusu „zamku“ (npr. Mk 12,13-17) lijepo se uklapa u sadašnji kontekst.

Ozračje zgrade pretpostavlja Isusovo „dnevno naučavanje u hramu“ (usp. Lk 20,1; 21,37; 22,53). Evanđelist prezentira Isusa uspješnim učiteljem kako s autoritetom (sjedeći) poučava, a narod s oduševljenjem hrli k njemu (8,2).

Preljub je bio kršenje volje Božje izražene u 7. od 10 „zapovijedi“ (Izl 20,14; Lev 20,10; Pnz 22,20-24). No, praksa kao što je vidljivo i u ovom evanđeoskom odlomku – bila je obilježena dvostrukim standardima – kažnjavane su samo žene.

Zgoda sa ženom tempirana je protiv Isusa: pravi optuženik je on protiv kojeg se traži razlog za optužbu i osudu. Njegovi protivnici misle da su ga stavili u bezizlaznu poziciju: ili mora prekršiti Mojsijev zakon ili se zamjeriti rimskoj vlasti (jer smrtnu kaznu u okupiranom Izraelu može proglasiti samo rimska vlast). Ako je nad uzetim na ribnjaku (5,1-15) afirmirao čovjekovo oslobođenje u odnosu krute odredbe Zakona, kako će sada osloboditi ovu grešnicu?

Nema jasnog razloga zašto je Isus pisao po tlu. Patristički komentatori vide aluziju na Jr 17,13: *koji se odmetnu od tebe, bit će u prah upisani, jer ostaviše Izvor žive vode*. Ako je tako, bilo bi to neizravno podsjećanje na krivnju onih koji tuže ovu ženu. Svakako, već sam čin pisanja jest prvi gest oslobođenja za ženu jer Isus pogled s nje svraća na sebe i podiže napetost okupljenih u očekivanju odgovora. Dok se oko njega diže oluja, on je potpuno miran.

Kao i kod sinoptika, Isus ovdje ne ide za kršenjem propisa Zakona nego kritizira one koji ga primjenjuju mehanički. Zakon mora biti tumačen u svjetlu Božjeg milosrđa prema grešnicima. Riječima *tko je od vas bez grijeha, neka prvi na nju baci kamen* (Iv 8,7; Pnz 17,7), podsjeća da ako dotični nije bez grijeha, onda je i sam prekršio Zakon te, dok kreće nad drugim izvršiti kaznu, i sam je pred kaznom! Tužitelji svojim iščeznućem potvrđuju upravo to – i sami su se ogriješili o Zakon! *Relicti sunt duo, misera et misericordia* (sv. Augustin).

Isus ženi jasno kaže da može slobodno poći, ali ne smije više griješiti. Iz toga se može zaključiti, s obzirom da Isus ima vlast opraštati grijehe (Mk 2,5; Lk 7,46), kako je ovim Isusovim riječima prethodilo ženino pokajanje. Isus pokazuje brigu za spasenjem grešnika čije biće ne vapi za kaznom nego za promjenom i ulaskom u puninu života i zato prema njoj nastupa skladnim i ljekovitim spojem istine i ljubavi.

U biti, on ženu pred sobom prihvaća kao ljudsko biće koje jest degradirano grijehom, ali zbog toga ne zaslužuje manje poštovanja. Štoviše, upravo zbog toga zaslužuje više pažnje i brige. Za Isusove protivnike, ona je zgodna prilika da poraze Isusa, samo je prigodan „objekt“ kojeg će ubaciti u borbu protiv Isusa.

Prije njegove intervencije na pozornici su bili „dobri“ i „loši“. Svojom rječju razmaskirao je „dobre“ i pokazao da pred visokim zahtjevima Zakona nitko od „dobrih“ nije bez grijeha. Ironično je što su se pravili „dobra“ pa čak i Zakon uzeli kao oružje samo da bi porazili Isusa – dakle, ne samo žena nego su i Zakon i „dobrota“ samo sredstva pomoću kojeg treba potući Isusa! Time pokazuju da im ništa nije u sveto, ništa za njih nema u sebi vrijednost koju će oni poštovati nego se svime služe kao objektima za postizanje nimalo dobrih ciljeva. Time su do tragikomedije doveli „dobrotu“ koju su za sebe prisvajali i razotkrili svoju laž.

Ni njih Isus ne osuđuje – i njima i ženi pruža priliku upoznati istinu o njihovoj grešnosti te shvatiti da postoji mogućnost drugačijeg puta (*idi i ne griješi više*). Daje im priliku upoznati vlastito dostojanstvo kojeg su se odrekli, on im ga priznaje i želi ih u nj vratiti.

Tema oproštenja grijeha, koja je jedna od temeljnih tema u Bibliji, u Isusu dostiže svoj puni izražaj. Mi obično mislimo da nam Bog oprašta zato što smo se mi pokajali i obratili. No, stvari ipak stoje malo drugačije: mi se možemo obratiti samo zato što nam Bog oprašta uvijek i usprkos svemu! On se nama ne približava zato što smo se mi odlučili približiti njemu. Ne! On je oduvijek „obraćen“ nama da bismo se mi mogli obratiti njemu. On je onaj koji se prvi „obraća“: osjeća bol i žaljenje nad našim grijehom jer nas ljubi i jedini vidi koliko je veliko zlo grijeh. Tako će i Isusov križ, koji se u ovoj fazi Evanđelja počinje ocrtavati na horizontu, biti znak Božjeg „obraćanja“ – približavanja čovjeku. Njegov sud nad našim grijehom sastoji se u tome da prihvaća sam biti osuđen – da bi nas opravdao! Isus, jer oprašta ovoj ženi, bit će osuđen od onih koji smatraju da su pravedniji od njega, da su u skladu sa Zakonom. Oproštenje će platiti prihvaćanjem vlastite osude; on nevin će biti ubijen da spasi grešnika.

Isus u Hramu boravi u sklopu Blagdana sjenica (usp. 7,2-10). Prve noći tog Blagdana u dvorištu za žene paljena su 4 velika zlatna svjećnjaka; upravo bi to mogao biti neposredni kontekst za Isusov nastup u 8,12.

8,12-29: *Ja sam svjetlost svijeta!*

Nakon oproštenja grijeha preljubnici, Isus za sebe govori da je *svjetlo svijeta* (8,12). U Mudr 7,26 za Božju mudrost se kaže da je *odsajaj vječnog svjetla* Božjeg. Općenito, *svjetlo* u židovskoj tradiciji jest simbol spasenja. Obred svjetla tijekom Blagdana sjenica bio je praćen radošću, pjevanjem i plesanjem, što su bili izrazi ushićenja pri sjećanju na to kako je Gospodin *svjetlom* vodio narod iz tame Egipta i iz tame pustinje u koju su poslije njega ušli (usp. Izl 31,21). Ovom izrekom Isus jasno daje do znanja da se u njemu ispunja duboko značenje ovog blagdana.

Nakon tvrdnje da je *svjetlost svijeta* (8,12), započinje rasprava koja ponovno poprima sudsko ozračje obrambenog svjedočenja protiv optužbi Židova koja u velikoj mjeri podsjeća na 5,30-47. Sada će se sjaj *svjetla svijeta* sukobiti s tamom koja prebiva u njegovoj braći.

Ovdje će naglasak biti na „odakle“ i „kamo“ Isusovog mesijanskog identiteta. Za razliku od svojih oponenta koji su o njemu donijeli svoj sud (tipično za nas ljude jest da volimo brzo presuditi!), Isus u ovom sudskom procesu još nije u fazi suđenja nego u fazi podastiranja dokaza.

On im prilaže svjedočanstvo dvojice (jer židovski Zakon je valjanim smatrao svjedočanstvo najmanje dvojice svjedoka), a njihov problem je u tome što, ne prihvaćajući Isusovo svjedočanstvo, ne mogu ići prema poznavanju Oca (8,19). Dakle, i samo Evandjelje govori da Isusovo djelo nema u sebi takvu vrstu evidentnosti da bi nužno svakog moralo uvjeriti u njegov mesijanski identitet i u postojanje nebeskog Oca. Ako spoznaje zahtijeva definirati-ograničiti objekt kojeg spoznaje, kako bi se ograničeno biće moglo vinuti do spoznaje Neograničenog koji ga neizmjerljivo nadilazi?

Za razliku od prijašnjih rasprava o svom odnosu s Ocem, Isus sada počinje govoriti s jedne strane o odlasku Ocu (8,21-23.29), a s druge o tome da će oni koji mu ne povjeruju umrijeti u svojim grijesima (8,24). Svoj odlazak Ocu Isus shvaća kao *uzdignuće* (8,27; usp. Iz 52,13). U 3,14 Isus je nagovijestio da, *kao što je Mojsije podigao zmiju u pustinji* (Br 21,8), *tako ima biti podignut Sin Čovječji*. Za razliku od sinoptika, kod Iv smrt nije toliko čas tame (13,30) koliko čas proslave (12,23).

Isusova smrt jest događaj svjetla jer obasjava naše postojanje: on je kao čovjek išao prema smrti, ali ne kao mi. On je znao da se umirući vraća Ocu. Mi smrt doživljavamo kao gubitak života. Za onoga tko nije u stanju smrt gledati kao hod k Ocu, predstojeći gubitak života čovjeka čini robom straha i bunta pred nestankom. Taj strah čovjeka zatvara u sebe samoga, u strahu od gubitka samog sebe počinje se „braniti“ na svim područjima života, grčevito kopati da što više unaprijedi i produži svoj život pa i preko drugih i njihovog dostojanstva. Isusov hod Ocu čovjeku pruža svjetlo oslobođenja od dubokog straha i egoizma.

Osim tog, njegova smrt nam pokazuje novo lice Boga. Oni koji su ga ubili nisu poznavali Oca niti su njega gledali kao brata, a ni druge ljude (usp. 7,49). Želeći ga uništiti, oni mu pomažu da ispuni svoje spasenjsko djelo. Isusov križ je zato „zadnja stanica“ do koje je došao grijeh svijeta: pokazao je maksimalnu sljepoću i najveću zloću htijući uništiti Sina Očevog i svjetlo koje s njega sija – svjetlo koje nam govori: dođi, i ti si Očev sin, prihvati svoju braću! No, križ je božanski zato što će i onima koji su bili u službi najvećeg zla, oklevetani, mučeni i raspeti Sin pružiti oprost – i sa križa će ih zvati svojom braćom! I poslije križa, kao farizeja sv. Pavla... Tako je križ najveći ponor za zlo – ne postoji tako veliko zlo koje može ugasiti vrelinu ljubavi Isusovog križa. On je stoga i mjesto najvećeg proloma dobra u cijeloj povijesti, kroz njega se Bog najjasnije pokazuje i proslavlja u svojoj ljubavi i dobroti.

8,30-47: *Ako ostanete u mojoj riječi...istina će vas osloboditi!*

Na to se dio Židova koji su navodno povjerovali Isusu počinje buniti jer smatraju da su i sada slobodni. Kao ponosni potomci Abrahamovi (8,33), iako su tijekom povijesti bili od raznih naroda okupirani, ipak su se pred Bogom smatrali slobodnima.

No, istina, o kojoj nam ovdje govori Evanđelje, jest *istina* Sina Očevog koji živi prema Ocu i prema nama, svojoj braći. Odatle izvire sloboda. O slobodi se danas puno govori. Ona je u raznim kulturama različito pojmljena, ali je možemo svesti na dva osnovna tipa:

a) sloboda čovjeka koji je moćan i čini što želi, čini ono što mu je u interesu i u čemu uživa; princip i centar svih akcija je sam čovjek; u biti, ovdje je velika opasnost od egoizma, hedonizma kojima čovjek podređuje sve oko sebe; na ovom principu funkcionira i životinjski svijet.

b) slobodan je onaj tko je mudar ili asketa – takav za princip svog djelovanja uzima dužnost, ona je za istinski humanog čovjeka užitek jer ga vodi da čini ono što je ispravno; čovjek nije slobodan ako se ne može dati voditi ispravnim principom; ovako su slobodu shvaćali mudraci, filozofi, moralni velikani itd.

Kršćanski pojam slobode, iako gaji osobito poštovanje prema ovom drugom poimanju i prakticiranju slobode, ipak ide još dalje. Čovjek je slobodan ako živi istinski odnos prema Bogu i njegovim stvorenjima. Ljubav i povjerenje prema Bogu čovjeka oslobađa od robovanja interesima i užitku, ili krutom shvaćanju morala i dužnosti. Ova sloboda nije plod osobnih napora – ona dolazi od prihvaćanja *istine* o tome tko je Bog nama i tko smo mi njemu. Zato je Sin Božji onaj koji oslobađa našu slobodu. Isus čovjeku daje doživjeti da je prihvaćen, a to je nasušna potreba njegovog bića. Uslijed prihvaćenosti od Oca, čovjek može punim plućima udisati i živjeti slobodu sina. Onaj tko je ljubljen bez uvjeta, taj dobiva krila da može i sam ljubiti sebe i druge.

Onaj tko nije ušao u ovu istinu i njezinu slobodu, još uvijek nije kršćanin, ne živi kršćanskim životom.

... *tko god čini grijeh, rob je grijeha* (8,34): rasprava postaje suptilnija, Isus u nju uključuje svjedočanstvo savjesti koja pokazuje pripada li netko Bogu ili đavlu. Židovi, htjeli ili ne htjeli, u sebi su svjesni da griješe i da se ne mogu uzdati u Zakon jer njime manipuliraju (usp. 8,1-11). Kako će se nadati spasenju od onoga s čime ne postupaju kao sa svetinjom nego ga zloupotrebljavaju?

Na njihovu ponovljenu tvrdnju da im je otac Abraham, Isus im skreće pažnju kako njihova djela pokazuju da nisu Abrahamova djeca. Da jesu, onda bi prihvatili njega koga je Bog poslao. Ne samo da svoj ponos grade na fizičkom sinovstvu Abrahamovu (što nije dovoljno) nego ih Isus povezuje s onima koji ga žele ubiti (8,37.40), pa ih zato prosuđuje kao lažljivce i sinove Zloga (8,44).

Sada Isus ide u protunapad i postavlja 2 ključna pitanja: za razliku od njih, on nema grijeha i poziva ih da mu ga dokažu te ih pita zašto mu ne vjeruju (8,46)?

8,48-59: *Ne kažemo li pravo da si Samarijanac i da imaš zloduha?*

Odgovor „vjernika“ sada je sličan onome svećenika i farizeja: smatraju Isusa Samarijancem i opsjednutim (8,48). Samarijance su Židovi smatrali nečistima (usp. 4,9), nezakonitom djecom a i opsjednutima od zloduha. Isus daje do znanja da ga obeščašćuju (8,49); u ono vrijeme ostati bez časti značilo je doživjeti društvenu smrt – čovjeka bez časti se ignoriralo i izoliralo.

Potom odgovara sa dva *Amen, Amen – Zaista, zaista kažem vam...* Prvim (8,51) tvrdi da je njegova riječ ona koja daje život, bez obzira na snagu smrti a drugim (8,58) *prije negoli Abraham posta, JA JESAM* (8,58). Time želi reći: *Ja Sam Onaj Koji Jesam*. Ovo je jedna od najimpresivnijih Isusovih tvrdnji NZ-a; zbog nje će ga pokušati kamenovati jer je smatraju bogohuljenjem.